

УДК 631.544.338.43:635.63+635.64

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ У ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ У РЕГІОНІ

Р.В.Моторна, аспірант

Уманський державний аграрний університет

На прикладі ПОСП "Уманський тепличний комбінат" розкрито ефективність вирощування овочів у закритому ґрунті.

Проанализирована эффективность выращивания овощей закрытого грунта Уманского тепличного комбината. С целью увеличения рентабельности этой отрасли предложено введение интенсивных технологий.

Метою нашого дослідження є вивчення ефективності функціонування виробничої сфери, зокрема такого актуального напрямку, як виробництво овочів закритого ґрунту. Ця проблема набуває першочергового значення для покращення якості життя українських споживачів. Тепличне виробництво овочів важливе не стільки як продукт харчування для населення країни, але і як найважливіший і найбільш простий спосіб забезпечити людину багатьма вітамінами, макро- та мікроелементами у позасезонний період. Це найважливіша підстава для вирощування овочів закритого ґрунту [1]. Потрібно відзначити, що з початку 90-х років через різке подорожчання газу, електроенергії та матеріалів багато тепличних господарств були зруйновані та самоліквідовані. Сьогодні в Україні в овочівництві закритого ґрунту працює близько 600 га зимових теплиць і невелика кількість голландських і російських.

Проблема ефективного ведення виробництва постійно привертає увагу теоретиків і практиків у галузі економіки. Питанням підвищення ефективності виробництва присвячено дослідження таких вчених, як В.М.Месель-Веселяк, В.К.Афанасьєв, І.І.Лотоцький, В.Г.Андрійчук, В.М.Андрєєв, О.М.Шестопаль, Є.П.Оглобін, П.М.Макаренко, В.І.Бойко, А.І.Шумейко, Р.В.Левкіна, В.І.Ліхацький. Проте, на етапі становлення та розширення ринкової економіки постає ряд інших проблем, таких як: запровадження для тепличних комбінатів пільгової ціни на природний газ та електроенергію, впровадження у виробництво нових ресурсозберігаючих технологій та ряд інших.

Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 3, т.2, 2007

163

<http://visnyk.mnau.edu.ua/>

Випереджаючий ріст цін на техніку, насіння, добрива, засоби захисту рослин, на енергоносії у порівнянні з цінами на овочі призводить до високої собівартості овочів закритого ґрунту. Тепличне овочівництво для одержання продуктів вимагає високих витрат, особливо в частці споживання мінеральних добрив і енергоносіїв [2].

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною основою досліджень є діалектичний метод пізнання, положення економічної теорії, порівняння, узагальнення, групування та економіко-математичне моделювання.

Результати досліджень. Вивчивши досвід вітчизняних виробників, ми зупинились на роботі Уманського тепличного комбінату, який знаходиться у центрі України і є важливим регіональним постачальником цієї необхідної продукції для населення. Для України важливою економічною проблемою є впровадження ресурсозберігаючих технологій та реконструкція існуючих теплиць. Незважаючи на труднощі, Уманський тепличний комбінат продовжує впроваджувати прогресивні технології, що відповідають найвищим світовим стандартам. Стратегічний курс комбінату є незмінним — це збільшення обсягів виробництва овочів на основі використання прогресивних енергозберігаючих технологій з метою забезпечення потреб споживачів в якісній овочевій продукції. Керівництво підприємства розуміє, що втриматися на ринку дозволяє конкурентний товар, гарантованість його поставок замовникам та значні обсяги пропозиції. А тому продовжує інвестувати кошти в будівництво теплиць, тим самим забезпечуючи подальший розвиток підприємства.

Основою тепличного господарства є теплиці. Станом на 01.01.07 р. площа теплиць, в яких вирощуються сільськогосподарські культури закритого ґрунту на Уманському тепличному комбінаті, дорівнює 22,3 га, з них 10,5 га працюють за найсучаснішими світовими технологіями.

Не таємниця, що стримуючим фактором для розвитку тепличного господарства є необхідність значних капіталовкладень для модернізації старих і будівництва нових теплиць. Інвестиції в

реконструкцію 1 га зимової теплиці складають приблизно 300 тисяч дол., а інвестиції в будівництво 1 га нових теплиць в 1 млн. дол. Цей факт вимагає значних витрат власних коштів підприємства на придбання конструкцій теплиць, обладнання, матеріалів, оплати робіт і послуг, а також залучення кредитів банків. Крім того, важливим є комплексний підхід в реалізації проекту. Таким чином, в 2002 році підприємством придбано теплицю площею 1 га в м. Христинівка. В 2003 і 2004 роках побудовано відповідно 0,5 га і 1,8 га теплиць в м. Тальне. Починаючи з 2004 року, Уманський тепличним комбінатом розпочато реалізацію проекту по будівництву 8 га теплиць сучасного європейського зразка для вирощування томатів за голландською технологією.

Будівництво першої та другої черги теплиць закінчено протягом 2004-2005 років і 4 га голландських теплиць успішно введено в експлуатацію. В 2006 році збудовано ще 4,2 га теплиць. Таким чином на кінець 2006 року загальна площа теплиць комбінату становить 22,3 га. За 5 останніх років підприємству вдалося майже вдвічі збільшити свої виробничі площі.

З метою збільшення врожайності овочів та зменшення витрат енергії у теплицях роблять зашторювання, що дозволяє в нічний час доби зменшити витрати енергоносіїв до 40%, 2-3-контурний обігрів теплиці з комп'ютеризацією і автоматизацією, створюють мікроклімат, що забезпечує рівномірне температурне поле, створено умови для регулювання концентрації вуглекислого газу в ґрунті і приґрунтовому повітрі атмосфери, повністю переведено систему живлення рослин на мінеральний субстрат, згідно з вимогами нових голландських технологій впроваджено крапельне живлення рослин. Переваги крапельного поливу в порівнянні з традиційною системою наступні: точне регулювання кількості водного розчину, яка подається до кожної рослини в потрібний момент, точне дозування добрив, відсутнє змочування самої рослини, ощадлива витрата водного розчину.

Новітнім досягненням тепличного комбінату є те, що він використовує нетрадиційний спосіб підживлення рослин вуглекислим газом через перфоровані поліетиленові рукави, що створює

постійні рухомі потоки вуглекислого газу (CO₂) з рівномірним розподілом в зоні листової поверхні рослин. Крім того, є можливість підтримувати режим підживлення CO₂ навіть при частково відкритих фрамугах, що дозволяє продовжити період підживлення на 2-3 місяці у зимово-весняний сезон вирощування та на 1,5-2 місяці при літньо-осінній культурі [3]. Все це забезпечує Уманському тепличному комбінату підвищення врожайності овочів закритого ґрунту. За цим показником комбінат займає лідируючі позиції серед підприємств галузі в Україні. Починаючи з 2002 року, середньорічний приріст урожайності дорівнює в середньому 9%. Таким чином, в 2005 році вдалося досягти урожайності овочів 46,7 кг/кв. м, що втричі перевищує рівень 1996 року, коли урожайність становила 15,2 кг/кв.м. Удосконалення технічних процесів та впровадження новітніх технологій дало змогу тепличному комбінату забезпечити високий економічний ефект (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективність роботи ПОСП "Уманський тепличний комбінат"

Показник	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2005 р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн.	8998,0	11040,6	12460,3	15198,0	22458,7
Податок на додану вартість, тис. грн.	1499,7	1840,1	2074,9	2533,0	3744,6
Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн.	7498,3	9200,5	10385,4	12665,0	18713,1
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	5562,8	6473,2	6594,1	7273,5	10757,4
Валовий прибуток, тис. грн.	1935,5	2727,3	3791,3	5391,5	7955,7
Чистий прибуток, тис. грн.	-	259,8	263,9	4753,9	3978,8
Збиток, тис. грн.	2276,3	-	-	-	-
Рівень сукупної рентабельності, %	-40,9	4,0	4,0	65,4	36,9
Норма прибутку, %	-8,0	1,0	1,7	15,0	12,6

Аналізуючи дані таблиці 1, ми бачимо, що тепличний комбінат вибрав правильний шлях для виживання, а саме – впровадження голландських технологій. Якщо в 2001 році підприємство мало збиток 2276,30 тис.грн., то в 2003 році – 4753,9 тис грн. прибутку, а в 2005 році – 3978,80 тис грн. прибутку і на кожному

гривню витрат було отримано 65,4 коп. чистого прибутку, а в 2005 — 36,9 коп. чистого прибутку і відповідно на кожну гривню капіталу підприємство отримувало 15 коп. і відповідно 12,6 коп.

У таблиці 2 показано порівняльну ефективність виробництва овочів в Уманському тепличному комбінаті.

Таблиця 2

**Ефективність виробництва томатів та огірків в
ПОСП "Уманський тепличний комбінат"**

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
<i>Томати</i>					
Площа, га	6	6	6	6	6
Виробництво, т	2389	2716	2723	2946	3012
Виручено від реалізації, тис. грн.	5335	6078	7197	8249	8430
Всього витрат, тис. грн.	4157	4269	4896	5656	5816
Урожайність, кг/м	42,8	39,8	45,5	49,1	50,3
Собівартість 1 ц, грн.	136,4	145,1	143,8	192	193,10
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	233	231	273	280	281
Прибуток, тис. грн., всього	1178	1809	2301	2593	2614
У т.ч. на 1 га, тис. грн.	196,3	301,5	383,5	432,2	135,7
Рівень рентабельності, %	28,3	42,4	47,0	45,8	46,2
<i>Огірки</i>					
Площа, га	4	4	4	4	4
Виробництво, т	1119	1269	1261	1600	1340
Виручено від реалізації, тис. грн.	2812,8	3045,7	3458,5	4464	4108,4
Всього витрат, тис. грн.	2092,7	2102,4	2141,3	2976	3012
Урожайність, кг/м	28,0	25,4	31,5	40,0	38,4
Собівартість 1 ц, грн.	147,2	146,5	140,1	186,0	224,80
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	251	244	275	279	306,60
Прибуток, тис. грн., всього	720,1	943,3	1317,2	1488,0	1096,4
У т.ч. на 1 га, тис. грн.	180,0	235,8	329,3	372,0	274,1
Рівень рентабельності, %	34,4	44,9	61,5	50,0	36,4

Аналіз даних таблиці по вирощуванню томатів підтверджує, що обсяги зростають з 2389 т до 3012 т, а виробництво огірків — з 1119 т до 1340 т. З даних видно, що більш ефективним є вирощування томатів, рентабельність томатів у 2005 році становила 46,2%, а в огірків — 36,4%. Сприяє підвищенню врожайності

томатів те, що їх висаджують у ґрунт, коли тривалість світлового дня більша, ніж у огірків. Все це робить вирощування томатів дуже привабливим з точки зору виробника, але вивчення споживчого попиту довело, що купівельна привабливість огірків набагато вища.

З розвитком ринку овочевої продукції ростуть вимоги покупців до якості та асортименту товарів, які реалізуються через постійно зростаючу мережу супермаркетів. В зв'язку з тим, що значна частина продукції “Уманського тепличного комбінату” поставляється саме оптовим покупцям, які ставлять свої вимоги до упакування, сортування сільськогосподарської продукції, постало питання про використання сортувальної лінії.

У 2006 році підприємством придбано сучасну сортувальну лінію для томатів. Вона може сортувати одночасно за декількома параметрами: вага, колір, діаметр, форма. Основною особливістю лінії є делікатне поводження з продуктом, тобто відсутня фаза падіння овочів.

Норма споживання овочів складає 139 кг на рік. При збереженні нинішніх темпів економічного зростання виробництва тепличний комбінат забезпечить норму споживання для населення. Уманський тепличний комбінат пережив і часи піднесення, і скрутні періоди. Тепличний бізнес залежить від газо- та електропостачання. Саме вони впливають на ринок овочевої продукції. А не буде наших виробників, з'являться закордонні, які будуть пропонувати продукцію свого виробництва набагато дешевшу за вітчизняну. Виходом з такої ситуації було б застосування заходів державної підтримки у вигляді дотацій на виробництво та впровадження ресурсозберігаючих технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. М.В.Гордій, В.Д.Васянович, А.О.Одобецька. Вирощування овочів у міжгосподарському теплично-овочевому комбінаті. – К.: Урожай, 1990. – С. 90-94.

2. Д.М.Трачова. Енергозбереження, як передумова ефективного функціонування тепличних підприємств. // Ринкові трансформації та розвиток продуктивних сил аграрного сектора / Вісник ХНАУ. – 2004. – № 9. – С. 217-221.

3. П.С.Котик, Л.Ф.Бурик. Ефективність вирощування овочевої продукції у закритому ґрунті // 36. наук. праць Уманського державного аграрного університету. – 2007. – С. 215-221.